

Nr 134

Av herr Gustafsson i Borås m. fl., om dubbla åldersgränser för barns beivrande av offentlig filmföreställning, m. m.

1949 års filmkommitté föreslog i sitt betänkande (SOU 1951: 16) två barngränser vid biografbesök, nämligen vid 11 och 16 år. Motivet var av barnpsykologisk och mentalhygienisk art. Filmcensuren måste kunna skydda de minsta och mest lättpåverkade barnen för skrämmande och upphetsande filmupplevelser. Men barnen i de yngre tonåren bör därför ej avstängas från att se spännande äventyrsfilmer om dessa för övrigt är lämpliga för dem.

I filmkommitténs ifrågavarande förslag instämde det övervägande antalet avgivna remissyttranden (däribland av biografbyrån, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Målsmännens riksförbund, Kooperativa kvinnogillesförbundet samt filmfackets organisationer på producent-, uthyrar- och biografägarsidan).

I propositionen nr 116 framlade ecklesiastikministern våren 1954 förslag i enlighet med filmkommitténs riktlinjer. Han önskade dock sätta gränserna till 11 och 15 år. Fru Ingrid Andrén, som motionerade i anledning av propositionen (II: 592), föreslog att gränsdragningen skulle ske vid 12 och 16 år dels därför att det nordiska samarbetet på detta område skulle underlättas genom likformiga bestämmelser, dels av psykologiska skäl: barnen inträder efter tolvårsåldern i ett nytt skede i och med den begynnande puberteten.

Statsutskottet tillstyrkte (utlåtande nr 112) departementschefens förslag. En minoritet inom utskottet reserverade sig för avslag och bibehållande av gällande ordning. Vid voteringen följde första kammaren utskottsreservanternas avslagsyrkande, medan andra kammaren, dock först efter lottdragning, biträdde Kungl. Maj:ts förslag. Vid den gemensamma voteringen (saken gällde även en anslagsfråga) avslogs förslaget med 201 röster mot 123.

Sakkunniga på detta område såväl inom biografbyrån som inom barnfilmkommittén och dess jury samt inom Målsmännens riksförbund och bland skolmyndigheterna har beklagat 1954 års beslut, och en stark opinion önskar numera en omprövning.

Frågan har ytterligare aktualiserats genom censureringen av vissa särskilt uppmärksammade filmer, som till att börja med måste förbjudas av biografbyrån av hänsyn till de yngsta barnen — t. ex. »En världsomsegling under havet» efter Jules Vernes roman och Disneys djurskildring »Perri». Båda dessa filmer måste väsentligt beskäras för att kunna visas fritt.

Av särskild vikt är för oss förhållandena i Norge och Danmark, med vilka

länder vi numera samarbetar genom Nordiska barnfilmnämnden. I Norge har man sedan 1955 åldersgränserna 16 och 12 år. Barn under 7 år äger över huvud icke tillträde till biograferna såvida de icke börjat skolan. I Danmark synes utvecklingen gå i samma riktning.

En rad undersökningar i olika länder samt uttalanden vid internationella konferenser visar på en alltmer utbredd övertygelse att barnpubliken på biograferna bör delas upp i särskilda åldersgrupper. En barnfilmvecka i Zürich 1956 mynnade ut i ett uttalande om att allt barnfilmarbete borde grundas på differentiering av åldern. Man föreslog där: Före 9 år ingen film alls, för åldrarna 9—12 år särskilda barnfilmer, för ungdomar i 12—16-årsåldern ungdomsfilmerna och först efter 16 år vuxenfilmer.

På Brysselutställningen i september 1958 arrangerades en världsmönstring av barnfilmprogram, där samtliga 20 deltagande länder angav någon form för åldersgrupperingar.

I den resolution som gjordes vid den nordiska barnfilmkonferensen 1954 underströks bl. a. vikten av statligt stöd åt produktion eller bearbetning av filmer, som spelats in speciellt för barn under 12 år, med tanke på denna åldersgrupps utvecklingsnivå och intressen.

Vid Nordiska rådets 3:e session på nyåret 1955 samt vid Nordiska barnfilmnämndens möte i Stockholm 1956 har frågan varit uppe till behandling, och man har uttalat sig för en enhetlig nordisk lagstiftning. I barnfilmnämndens resolution rekommenderades att de nordiska länder, som saknade dubbla åldersgränser för barns tillträde till biograferna, skulle införa ytterligare en gräns vid 12 år.

Statens biografbyrå har med bl. a. ovan angivna motivering i september 1958 gjort en framställning till Kungl. Maj:t om ändrade bestämmelser angående villkoren för barns tillträde till offentlig biografställning och föreslår gränserna 11 och 15 år i likhet med 1954 års proposition.

Bland annat på grund av det ovan sagda har motionärerna kommit till den övertygelsen att tiden nu är mogen för en omprövning av dessa frågor och att Sverige bör införa dubbla åldersgränser samt i samband med en sådan lagstiftning också införa förbud för förskolebarn under 7 år att bevista filmställning utan att vara åtföljda av vuxen person.

Ytterligare skäl för ett sådant steg är att man i Norge haft goda erfarenheter av den 1955 genomförda åldersgränsen. Ordföranden i Norsk Filmsamfund, fru Elsa Brita Marcussen, som också är barnfilmkonsulent för norska Kirke- og Undervisningsdepartementet, anför härom:

Såsom av uttalandena framgår hyser man i dag inom filmbranschen i Norge icke någon önskan om en tillbakagång till de gamla censurreglerna. I stället möter man över lag en positiv hållning till den nya gruppindelningen, och man är också tillfreds med censurens placering av filmerna i de olika grupperna. I uttalandet från Kommunale Kinematografers Landsforbund går man

så långt att man säger sig »ha skäl att tro och hävda att den differentierade censuren i stort sett bara är av godo och har bidragit till att skapa bättre och sundare förhållanden i flera avseenden». Att enstaka praktiska svårigheter har anmält sig i samband med den nya lagens tillämpning är icke ägnat att överraska. Men dessa svårigheter är av samma slag som den nuvarande svenska 15-årsgränsens kontrollsvårigheter. Jag tror det är riktigt att säga — något som också antydes i svaret från Norske Filmbyråers Sammenslutning — att alla berörda parter i Norge räknar med att gränserna i praktiken ligger vid 6 år, 10½—11 år samt 14½—15 år. I trots av denna tendens till gränsförskjutning nedåt har man rätt att säga att de nya norska censurreglerna har en viktig vägledande funktion. Det råder inget tvivel om att föräldrarna i Norge, tack vare den differentierade censuren, har fått klart för sig att de yngsta barnen har föga att hämta på bio och kan ta skada, om de konfronteras med film som passar för och roar de yngre skolbarnen och film som kan glädja ungdomsgruppen. Icke minst har censurreglerna bidragit till att skapa förståelse för behovet av särskilda barnfilmer för gruppen under 12 år. Reglerna bidrog efter allt att döma till att påskynda tillkomsten av ett anslag på den norska budgeten till stöd för produktionen av särskilda barnfilmer samt anställandet av två barnfilmsakkunniga. Det är mitt bestämda intryck att man även från föräldrahåll ställer sig i stort sett positivt till de nya reglerna. Många har givit uttryck åt tacksamhet för den vägledning de nu har, när filmerna är uppdelade för barn och ungdom.

Beträffande frekvensen av barnbesöken på de norska biograferna i tiden efter de nya censurreglernas genomförande framhåller fru Marcussen, att biografstatistiken icke synes utvisa någon nedgång i barnbesöken.

Sannolikt är att förbudet för barn under 7 år har lett till en viss minskning av publiken på särskilda barnföreställningar. Denna nedgång torde dock fullt ut kompenseras av barns och ungdoms besök på andra föreställningar. Det är icke osannolikt, att den differentierade censuren med dess möjligheter att sörja för att rätt film visas för rätt person kommer att i det långa loppet skapa större tillfredsställelse hos de unga biobesökarna.

Den norska censuren har under tiden för den nya censurgiven gjort den erfarenheten, att ungefär hälften av all film, som icke blir tillåten för alla, har blivit helt barnförbjuden, medan den andra hälften vunnit godkännande som tillåten även för den äldre barngruppen. Om utvecklingen skulle bli densamma i Sverige, vilket inte är osannolikt, skulle en åldersgruppering för de mindre tätorternas biografer icke medföra några ekonomiskt ogynnsamma verkningar.

Den tekniska utveckling som ägt rum under senare år med vidfilm, cinemascop, cinerama och cinemiracle har gjort filmerna än mer suggestiva och verklighetsbetonade än tidigare. Filmintycken blir starkare. De yngsta barnen kan enligt gjorda undersökningar lätt bli skrämde, tröttade och förvirrade. Läkare konstaterar oupphörligt att många barnpatienters skräckdrömmar och ångest förorsakats av olämplig film. Särskilt ångestframkallande synes vara många av de tecknade amerikanska skämtfilmerna. Tyvärr

anser många föräldrar dessa filmer som särskilt lämpliga för de minsta. I barnpsykiatrisk praxis träffar dock läkaren på löpande band »filmskador» som tar sig uttryck i sömnrubbingar, sömngätning och allmän oro. Ett studium av Socialmedicinsk tidskrift är i berörda fall synnerligen nyttigt.

Filmcensurerna i de nordiska länderna har framhållit att indianfilmerna och vilda västernfilmerna tidigare brukade präglas av en viss renhårig kampmoral som gjorde dem till acceptabla ungdomsfilmer. De motsvaras numera av science fiction och historiska äventyrsfilmer som ofta har hårdare inslag och är klart olämpliga för de yngre barnen. Därför måste censuren i dagens läge utmönstra det övervägande antalet även av sådana filmer som har konstnärliga och pedagogiska värden.

Man skulle säkerligen kunna räkna med mindre störningar och stöj på biograferna om inte alla åldersgrupper under 15 år måste samsas om samma filmer.

Statens biografbyrå har också understrukit differentieringens värde ur en mera speciell synpunkt:

I syfte att främja produktion och visning av god barnfilm har genom en fr. o. m. den 1 juli 1957 gällande ändring i nöjesskatteförordningen utrymme lämnats för nöjesskattebefrielse vid visning av film på barnmatiné eller vid filmförevisning, som anordnas av organisation med uteslutande syfte att tillgodose behovet av filmförevisningar, lämpade för barn. Förutsättning för dylik befrielse är att filmen före föreställningens hållande godkänts av barnfilmkommitténs barnfilmjury (SFS 1957 nr 126, 7 par. jämförd med SFS 1957 nr 125, 14 par.). Med god barnfilm torde enligt förarbetena till författningsändringen i första hand ha avsetts film lämpad för barn under 11—12-årsåldern. Under tiden från ifrågavarande bestämmelses tillkomst har barnfilmjurnyn såsom nöjesskattebefriande godkänt ett ganska betydande antal filmer i normal eller smalfilm vilka bedömts som positivt lämpade för alla barn (under nuvarande 15-årsgräns) eller för barn inom särskilt angivna åldersgrupper (exempel genom åldersrekommendationer av typen »6—9 år», »7—10 år», »från 9 år» osv.). Åldersrekommendationerna, som publiceras i filmlistor och i viss utsträckning genom s. k. filmrutor i tidningarna under biografssäsongen, torde vara till god vägledning för de föräldrar som är måna om sina telningars filmval men är utan stöd av författningsbestämmelser och icke förbindande för biografägarna. Med kännedom om flertalet föräldrars oförmåga eller bristande intresse att hålla uppsikt över barnens besök blir emellertid juryns åldersrekommendationer i viss mån illusoriska, eftersom biografägarna har varken legal skyldighet eller torde vilja underkasta sig besväret att från visningen utgallra barn i åldrar under den som omfattas av rekommendationen. Införandet av differentierade regler skulle i detta avseende medföra en ändring till det bättre.

Biografbyrån anför vidare

att dess praxis beträffande godkännande av film som barntillåten sedan mer än ett decennium tillbaka, då barnpsykologiskt-mentalhygieniska bedömnings-

grunder slog igenom i filmcensuren, är så restriktiv, att det finns hållbar grund att tro, att utbudet av helt barntillåten film relativt sett inte kommer att bli mindre eller åtminstone mycket mindre än nu. I tillgången av typ att kunna visas för familjeauditorier torde därför ingen förändring inträda. Den enda mera påtagliga förändringen i förhållande till nuvarande situation är, att en del film, som enligt tidigare barncensurpraxis skulle ha barnförbjudits, nu kan frigges för de något mognare barnen i åren närmast åldern för barnförbjudet...

Vad beträffar de mycket omdiskuterade åldersgränserna anser vi att det finns många skäl som talar såväl för de högre gränserna 12 och 16 som för de lägre åldrarna 11 och 15. Vi vill förorda de förra bl. a. med hänsyn till samordningen till de övriga nordiska länderna. En fördel med 16-årsgränsen synes oss vara att den sammanfaller med enhetsskolans sista år. Även i många andra sammanhang dras gränsen till den vuxna åldern vid 16 år. 11-åringen torde i allmänhet utan olägenhet kunna räknas till de mindre barnen.

Målsmännens riksförbund har genom remiss yttrat sig om biografbyråns förslag och förordar gränserna 12 och 16 år.

För att det i någon mån skall bli möjligt att för biografägare och vakter uppehålla dessa gränser torde man böra överväga införandet av något slag av legitimationskort eller brickor för skolbarn. Sådana kort användes ju även vid skolresor. De kan ha värde även i andra sammanhang t. ex. vid olycksfall.

Vad till sist barnen under 7 år beträffar, de som ännu ej börjat skolan, så övervägde 1949 års filmkommitté detta spørsmål, dock utan att framlägga förslag härom. I en reservation framfördes dock tanken att barn under 7 år endast i sällskap med målsman eller annan vuxen person skulle få tillträde till biograf. Vid remissbehandlingen fick denna reservation instämmanden av sex lärarorganisationer samt av Målsmännens riksförbund.

Herr Rimmerfors framlade på våren 1954 en motion i frågan (II: 593) vilken dock avslogs. Våren 1956 återkom herrar Hamrin och Rimmerfors med motion (II: 630), där man hemställde om utredning angående förskolebarns tillträde till biograflokaler med sikte på att åstadkomma en sådan ordning att dylikt tillträde icke skulle medges, med mindre barnen befinner sig i sällskap med vuxen person.

Allmänna beredningsutskottet inhämtade yttrande bl. a. från socialstyrelsen och Målsmännens riksförbund, vilka båda tillstyrkte motionen. Socialstyrelsen ansåg att fara förelåg att en hel del föräldrar anser det naturligt för att inte säga önskvärt att småbarnen skall gå på bio varje söndagseftermiddag.

Utskottet avstyrkte dock motionen och hoppades att man skulle kunna komma till resultat dels genom stöd åt god barnfilm, dels genom propaganda

och den verksamhet som bedrivs genom barnfilmkommittén och av barnfilmklubbarna landet runt.

Biografbyrån ställer sig i ovan anförda skrivelse — september 1958 — positiv till en bestämmelse som förbjuder förskolebarn tillträde till biograferna annat än i vuxnas sällskap. Man understryker att de positiva åtgärder, som 1949 års filmkommitté föreslog för att stimulera barnfilmproduktionen, i väsentlig mån uteblivit; urvalet av för små barn lämplig film har minskat i stället för att öka.

Vi anser att det vore en avgjord fördel om förskolebarnens biobesök kunde minska väsentligt och föräldrarnas ansvar i stället ökades när det gäller att söka åt barnen en sund fritidssysselsättning. Det kan inte vara rimligt ur hygienisk eller ur mentalhygienisk synpunkt försvarligt att de allra minsta barnen, som nu sker i stor utsträckning, skall tillåtas — ofta utan tillsyn — tillbringa de ljusaste timmarna av söndagsdygnet med att stå i kö utanför biografernas matinéföreställningar och sedan sitta inne i mörka biograf-salonger och i bästa fall halvsova men i de flesta fall attackeras av ett skeende som skadar och rubbar deras själsliga balans. Vi vill ytterligare understryka hurusom sakkunniga enstämmigt framhåller att barn i förskoleåldern inte följdriktigt uppfattar handlingen på den vita duken utan blir skrämnda av enstaka bilder. Barnpsykologer och andra, som studerat och förstår barn, är ense om att småbarnen bör hållas borta från biograferna. Alla skäl talar för detta.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår vi,

- att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa
1. att dubbla åldersgränser införes eller upptages till ny prövning — förslagsvis åldrarna 12 och 16 — för barns bevistande av offentlig filmföreställning, samt
 2. att barn under 7 år, som ännu inte börjat skolan, förbjudes tillträde till offentlig biograf-föreställning, såvida de inte åtföljes av vuxen person, och att författningsbestämmelser utfärdas härom.

Stockholm den 26 januari 1959

Axel Gustafsson
Borås

Ove Gansmoe

Jan-Ivan Nilsson
i Tvärälund

Harald Hallén